

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.41/34.01/342.92

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-7/44>

ПРАВОВА ПРИРОДА РІШЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ НОРМАТИВНОЇ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

LEGAL NATURE OF DECISIONS OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES ON APPROVAL OF NORMATIVE MONETARY EVALUATION OF LAND PARCELS

Вергелес О.А., помічниця адвоката
Юридична компанія «Міллер»

У статті здійснено аналіз правової природи рішення органу місцевого самоврядування щодо затвердження технічної документації з нормативної грошової оцінки земельної ділянки.

Протягом багатьох років в українських судах від першої до касаційної інстанції склалася неоднозначна практика, згідно з якою визнається, що рішення органів місцевого самоврядування, яким затверджується нормативна грошова оцінка, є нормативно-правовим актом регуляторного характеру. Це дозволяє суб'єктам господарювання оскаржувати такі рішення з метою використання попередньої нормативної грошової оцінки, на основі якої встановлюється плата за землю. На практиці це означає, що такі суб'єкти отримують можливість здійснювати меншу плату за землю до місцевого бюджету.

Для досягнення достовірних результатів дослідження було проаналізовано ключові особливості права як суспільного явища, норм права, нормативно-правових актів, регуляторних актів та їхню коротку історію виникнення, технічної документації з нормативної грошової оцінки земельних ділянок. В статті окремо висвітлюється історія розвитку землевпорядного інструменту оцінки земель, яка демонструє, що метою таких робіт завжди була констатація об'єктивних природних властивостей земель, на основі яких визначався розмір плати за землю.

В результаті дослідження було встановлено, що рішення органу місцевого самоврядування про затвердження нормативної грошової оцінки не містить необхідних елементів для визнання його нормативно-правовим актом регуляторного характеру, оскільки воно, перш за все, не включає в себе норм права, як встановлених в законному порядку правил поведінки осіб в суспільстві. По-друге, воно не може бути регуляторним актом, оскільки не має жодних положень, які б мали на меті правове регулювання господарських відносин або адміністративних відносин між суб'єктами публічного адміністрування та суб'єктами господарювання. Для цього було продемонстровано приклад рішення органу місцевого самоврядування, яке містило норми щодо встановлення розміру оренди комунального майна.

Висвітлення цього питання з врахуванням результатів правової доктрини та практичних напрацювань юристів дозволило зробити статтю ґрунтовною та аргументованою, висновки якої в подальшому можуть бути використані в науці земельного права та в правозастосувальній діяльності.

Ключові слова: земельна ділянка, органи місцевого самоврядування, плата за землю, технічна документація з нормативної грошової оцінки, регуляторний акт, органи місцевого самоврядування.

The article makes an analysis of the legal nature of the decision of the local self-government bodies that approve the technical documentation for the normative monetary evaluation.

For many years the Ukrainian courts of the first, appellate and the cassation instances have been supporting an ambiguous practice, according to which it is determined that the decisions of local self-government bodies, which approve the technical documentation for the normative monetary evaluation, is a legal regulatory act. This allows legal entities to challenge such decisions in order to use the preliminary normative monetary evaluation. Indeed it means that such legal entities have the opportunity to pay lower real estate tax.

In order to achieve reliable research results, the key features of law as a social phenomenon, legal norms, legal acts, regulatory acts and their brief history, technical documentation for the normative monetary evaluation were analysed. The article additionally covers the history of land evaluation.

As a result of the research it was established that the decision of the local self-government bodies to approve the normative monetary evaluation does not contain the necessary elements for its recognition as a legal regulatory act, as it primarily does not contain legal norms as legally established rules of conduct in society. Secondly, it cannot be a regulatory act, as it does not contain any provisions aimed at the legal regulation of economic relations or administrative relations between governmental bodies and legal entities. For this purpose, an example of a decision of a local self-government body was demonstrated.

The coverage of this issue, taking into account the results of legal doctrine and the practice of law allowed to make the article thorough and reasoned. The results of the article can be further used in the science of land law and by practicing lawyers.

Key words: land parcel, local self-government bodies, real estate tax, technical documentation for the normative monetary evaluation, regulatory act.

Землевласники та землекористувачі в Україні, зокрема, фізичні та юридичні особи, за визначених умов зобов'язані сплачувати плату за землю.

Згідно із Податковим кодексом України (далі – ПКУ), а саме підпунктом 14.1.147 пункту 1 статті 14, плата за землю – обов'язковий платіж у складі податку на майно, що справляється у формі земельного податку або орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності.

Відповідно до пункту 269.1 статті 269 ПКУ, платниками плати за землю є землекористувачі, яким відпо-

відно до закону надані у користування земельні ділянки державної та комунальної власності на правах постійного користування.

У пункті 274.2 статті 274 ПКУ зазначено, що ставка податку встановлюється у розмірі не більше 12 відсотків від їх нормативної грошової оцінки за земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форм власності).

Відповідно до пункту 271.1.1 статті 271 база оподаткування платою за землю є нормативна грошова оцінка

земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації. Відповідно для встановлення плати за землю потрібна розробка нормативної грошової оцінки, замовником якої, серед іншим, може бути орган місцевого самоврядування. Своім рішенням орган місцевого самоврядування затверджує технічну документацію з нормативної грошової оцінки, на основі якої в подальшому землекористувачами сплачується плата за землю [1].

Проте неоднозначна багаторічна судова практика визнання таких рішень органів місцевого самоврядування як нормативно-правових актів регуляторного характеру, створює можливості для зловживань суб'єктами господарювання, які можуть через оскарження в суді зменшувати розмір плати за землю [2].

Наприклад, у постанові Верховного Суду від 08.12.2021 у справі № 1540/3856/18, було зазначено, що: «Рішення Августівської сільської ради Біляївського району Одеської області «Про затвердження технічної документації з нормативної грошової оцінки земель в межах населених пунктів Августівської сільської ради» є нормативно-правовим регуляторним актом, оскільки прийняте уповноваженим органом суб'єкта владних повноважень, змінює норми права, поширюється на невизначене коло осіб (платників податку з плати за землю, коло яких не є конкретно визначеним) та спрямована на правове регулювання адміністративних відносин між регуляторним органом та іншими суб'єктами господарювання, також оскаржене рішенням розраховано на довгострокове та неодноразове застосування» [3].

До аналогічних висновків Верховний Суд приходив у постановках: від 15.06.2021 у справі № 200/12944/19-а, від 16 жовтня 2018 року у справі № 522/7868/13, від 22 грудня 2020 року у справі № 160/12304/19, від 16.03.2020 у справі № 361/193/17, від 10.06.2021 у справі № 823/902/17 [4].

Подібні позиції є такими, що, на думку авторки, що не відповідають дійсності, оскільки подібні рішення не можуть мати ні ознак нормативно-правового акту, ні регуляторного характеру.

1. Правова природа нормативно-правового акту.

С. С. Алексеев зазначав, що в загальному розумінні право є тим, що визначає найбільш правильну соціально виправдану поведінку окремої особи в спільноті інших людей. Право можна визначити як упорядковану *систему норм*, що поширюється на регулювання подібних за природою відносин і якою мають керуватися усі, хто потрапив в так звану «нормативно-регульовану ситуацію». З огляду на це, нормативність (як ознака) робить право обов'язковим для застосування на визначеній території та для визначених суб'єктів.

Це узгоджується з тим, що за своїм значенням є слово «норма». Згідно з Академічним тлумачним словником української мови, норма – це звичайний, законний, загальноприйнятний, обов'язковий порядок, стан і т. ін. За іншим визначенням норма є зразком, правилом поведінки людей у суспільстві [5]. Ці два тлумачення підкреслюють те, що норма є загальноприйнятною, є звичайним порядком, зразком для поведінки людей в суспільстві. Так як право є системою норм, йому властива нормативність, що поширює дію права на велике коло осіб і на територію. Це і є однією з найбільш важливих та фундаментальних ознак права.

Окремо варте уваги, на думку С. Алексеева, є те, що нормативність є важливою в контексті внесення нормативного акту в систему іншу актів. Лише їхня органічна структура є тим, що може ефективно врегулювати безліч відносин, які часто мають комплексний характер та щоденно виникають в певному соціумі. Додатковою важливою характеристикою нормативності правового акту є те, що на відміну від інших норм (наприклад, моралі) отримують формальне закріплення та затверджуються в нормативних актах [6, с. 87].

Розвиваючи зазначену тезу про право та нормативність, на думку О. Ф. Скакун, нормативно – правовий акт – це волевиявлення уповноважених суб'єктів правотворчості, яке робиться в офіційно встановленому порядку, що визначає, встановлює, змінює або скасовує правові норми з метою регулювання суспільних відносин. Вона зазначала, що нормативно-правовому акту притаманні дві важливі та рівноцінні функції, а саме: функція джерела права (тобто є початком права) та функція форми права (тобто, нормативно-правовий акт виражає право у певному фізичному стані [7].

Тому можна визначити, що нормативно – правовий акт – це офіційний документ, що створює правові наслідки для учасників правовідносин у вигляді створення, зміни або скасування їхніх прав та обов'язків.

На думку відомих українських юристів М. В. Цвіка та О. В. Петришина, нормативно-правовим властивий перелік наступних ознак: 1) визначає чітко правові норми як правила поведінки; 2) має обов'язково виконуватися суб'єктами правовідносин [8, с. 150].

Л. А. Корунчак зазначала, що законотворець має добре орієнтуватися в тому, яка проблема існує, як її краще вирішити, і які норми для цього мають бути впроваджені [9, с. 7].

З огляду на зазначене, на прикладі рішення Дніпровської міської ради від 20.05.2020 року, можна побачити, що рішення органів місцевого самоврядування про затвердження нормативної грошової оцінки не містять норм права як правил поведінки, ні жодних інших ознак нормативно-правових актів, перелічених вище. Воно містить лише припис про затвердження технічної документації, що за визначенням не є нормою права [10].

2. Рішення органу місцевого самоврядування.

Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», місцеве самоврядування – це можливість жителів певної громади вирішувати питання самостійно, в межах визначених законодавством. Однією з форм діяльності органів місцевого самоврядування є прийняття нормативно-правових актів та ненормативних правових актів. Згідно з ч. 1 ст. 59 вищезазначеного закону такі акти приймаються у формі рішень [11].

На думку А. О. Кузнецова, поділ на нормативні та ненормативні правові акти дозволяє обрати більш точний метод управління, так як ненормативні акти націлені на регулювання конкретних правовідносин, а нормативні правові акти поширені на багаторазове застосування широким колом суб'єктів [12, с. 3].

Згідно з рішенням Конституційного Суду України від 16.04.2009 р. № 7-рп/2009, було встановлено, що: «До нормативних належать акти, які встановлюють, змінюють чи припиняють норми права, мають локальний характер, розраховані на широке коло осіб та застосовуються неодноразово, а ненормативні акти передбачають конкретні приписи, звернені до окремого суб'єкта чи юридичної особи, застосовуються одноразово і після реалізації вичерпують свою дію» [13].

На думку А. О. Нечитайленка, ознакою нормативно-правового акту органу місцевого самоврядування є спрямованість на регулювання відносин місцевого значення. Саме тому в таких актах є норми права, що встановлюють права та обов'язки для відповідних суб'єктів [14, с. 2].

К. І. Петрученко у своєму дослідженні визначала етапи підготовки нормативного правового акту, що видається органом місцевого самоврядування. Зокрема, вона зазначала, що процедура складається з 4 етапів: встановлення необхідності у нормативному регулюванні ситуації, підготовки проекту нормативно-правового акту, розгляду нормативно-правового акту суб'єктом правотворчості, прийняття проекту та набрання його сили [15].

Прийняття рішення органом місцевого самоврядування про затвердження технічної документації не може

бути нормативно-правовим актом, оскільки це не потребує попереднього вивчення необхідності нормативного регулювання ситуації, попередньої підготовки проекту акту і врешті таке рішення не має на меті багаторазового застосування – адже через певний період часу нормативну грошову оцінку потрібно проводити знову.

3. Регуляторний акт.

Для визначення поняття та суті регуляторних актів, варто коротко висвітлити історію їхнього розвитку.

Виникнення регуляторних актів пов'язане з початком функціонування ринкової економіки в Україні у 1991 році. Для переходу від планових механізмів регулювання ринку було розпочато впровадження регуляторної реформи. Першим її етапом став початок процесів приватизації державного, комунального та колективного майна, створення законних підстав для ведення підприємницької діяльності, випуск національної валюти та перехід до вільного ціноутворення, створення ринкової інфраструктури [16]. Тобто, першою метою регуляторної діяльності було запровадження та організація відносин щодо ведення підприємницької діяльності [17, с. 16].

Згідно із Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», регуляторний акт – це прийнятий уповноваженим регуляторним органом нормативно-правовий акт або інший письмовий документ (який застосовується неодноразово та містить норми права), який спрямований на регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними та іншими суб'єктами публічного адміністрування [18].

Державна регуляторна служба України зазначила, що для визнання нормативного або ненормативного правового акту регуляторним, він має містити хоча б одне з положень, яке відповідає вимогам статті 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [19]. До прикладу, рішення Київської міської ради від 21 квітня 2015 року № 415/1280 «Про затвердження Положення про оренду майна територіальної громади міста Києва» у пункті 8 містить регуляторне положення щодо формули розрахунку розміру плати за оренду нерухомого майна, що безпосередньо впливає на введення підприємницької діяльності у місті Києві, тому таке рішення і є регуляторним нормативно-правовим актом [20].

Разом з тим ознака регуляторності акту за різних ситуацій може бути надана акту, а може і не бути, в залежності від наявності відповідних положень. В той же час, на думку В. Козіної, рішення органу місцевого самоврядування щодо затвердження нормативної грошової оцінки не є регуляторним актом [21].

На користь цього також свідчать етапи підготовки суб'єктами публічної адміністрації регуляторного акту. Зокрема, він складається згідно із законом з наступних стадій: планування діяльності з підготовки проектів регуляторних актів, підготовка аналізу регуляторного впливу, оприлюднення проектів регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій, офіційне оприлюднення регуляторних актів [22]. У випадку із затвердження технічної документації з нормативної грошової оцінки виникають запитання стосовно доцільності (часової, матеріальної та ресурсної) проведення цих всіх етапів, а також отримання пропозицій та зауважень від громадськості, якщо технічна документація, розроблена землевпорядними організаціями, містить інформацію щодо якісних та кількісних показників земель. Саме тому в органу місцевого самоврядування є три опції щодо таких документів: не проголосувати за рішенням про затвердження, утриматися від прийняття рішення або проголосувати за затвердження технічної документації [23, с. 7].

4. Особливості нормативної грошової оцінки.

Відомості про оцінювання корисних якостей землі збереглися з періоду існування першої державності на території сучасної України – Київської Русі.

Зокрема, відомо про перепис земель за якістю в уставних грамотах 12 ст., а також переписи київських земель під час монголо-татарського іґа (14 ст.). Метою цих переписів було встановлення податків з місцевого населення в залежності від площі земельної ділянки та її якісних показників.

Надалі оцінювання земель здійснювалося в період перебування українських земель у Великому князівстві Литовському (Устава на волоки), Речі Посполитій, Австро-Угорській імперії (Йосифіканська (1785–1788 рр.) та Францисканська (1819–1920 рр.) метрики) та Російської імперії.

Виникненню сучасної нормативної грошової оцінки передувало прийняття нової методики економічної оцінки земель УРСР у березні 1974 року. На підставі цієї методики було проведено нормативну грошову оцінку земель сільськогосподарського призначення у 1988 році [24].

5. Правова природа нормативної грошової оцінки землі.

Ретроспектива доводить те, що оцінювання землі – це процес, що завжди допомагав у визначенні природних характеристик землі та встановленні відповідних розмірів плати за землю. Ця функція збереглася і донині.

Згідно з положеннями Закону України «Про оцінку земель» нормативна грошова оцінка земельних ділянок – капіталізований рентний дохід із земельної ділянки, визначений за встановленими і затвердженими нормативами. За результатами нормативної грошової оцінки складається технічна документація з нормативної грошової оцінки земельної ділянки. Рішенням замовника має бути затверджено таку документацію. Протилежне можливо тоді, коли документація не відповідає вимогам законодавства (з посиланням на конкретні норми) або землі чи земельні ділянки знаходяться на території іншої територіальної громади [25].

На прикладі технічної документації з нормативної грошової оцінки земельної ділянки можна побачити те, що вона містить такі дані як: розрахунок середньої вартості одного квадратного метру землі в населеному пункті, характеристику локальних факторів оцінки, основні техніко-економічні показники (кількість населення, площа населеного пункту, витрати на освоєння та облаштування території та ін.) [26, с. 5]. Тобто нормативна грошова оцінка – встановлений рентний дохід на основі фізико-хімічних показників землі, що оформлюється в технічну документацію із землеустрою. Фактично, це проведення досліджень землі (констатація фактичного стану землі) стосовно її характеристик та вираження цих даних в письмовому вигляді. Нормативна грошова оцінка не встановлює норм права, а є юридичним фактом, що є складовою частиною правовідносин, що складаються з суб'єктів, об'єктів, змісту правовідносин та юридичних фактів [27].

Висновки. Незважаючи на неоднозначну багаторічну судову практику, на думку авторки цієї статті, рішення органу місцевого самоврядування про затвердження технічної документації щодо нормативної грошової оцінки не може бути нормативно-правовим актом регуляторного характеру з наступних причин: 1) таке рішення не містить триелементних або двоелементних норм права, які є офіційно визнаним правилом поведінки, що передбачені для неодноразового використання широким колом суб'єктів правовідносин; 2) таке рішення не регламентує та не впливає на ведення господарської діяльності суб'єктами підприємництва, тому не є регуляторним.

Саме тому зазначене рішення є актом індивідуальної дії, тому що такі рішення не створюють нових норм права, не змінюють (скасовують) вже існуючі норми та не можуть бути застосовані неодноразово.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
2. Термін дії нормативної грошової оцінки землі населених пунктів – роз'яснення АМУ. *Шполянська міська об'єднана територіальна громада* : веб-сайт. URL: <http://shpola-otg.gov.ua/2019/04/24/termin-dii-normatyvnoi-hroshovoi-otsinky-zemli-naselenykh-punktiv-roz-yasnennia-amu/> (дата звернення: 15.05.2022).
3. Постанова Верховного Суду у справі № 1540/3856/18 від 08.12.2021. «*Verdictum PRO*» : веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3anUkO9> (дата звернення: 15.05.2022).
4. Постанова Верховного Суду у справі № 200/12944/19-а від 15 червня 2021 року. «*Verdictum PRO*» : веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3anUkO9> (дата звернення: 15.05.2022); постанова Верховного Суду у справі № 522/7868/13 від 16 жовтня 2018 року. «*Verdictum PRO*» : веб-сайт. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/77197196> (дата звернення: 15.05.2022); постанова Верховного Суду у справі № 160/12304/19 від 22 грудня 2020 року. «*Verdictum PRO*» : веб-сайт. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/93708602> (дата звернення: 15.05.2022); постанова Верховного Суду у справі № 823/902/17 від 10 червня 2021 року. «*Verdictum PRO*» : веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3wYDgpt> (дата звернення: 15.05.2022).
5. Тлумачення слова «норма». *Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980)* : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/norma> (дата звернення: 15.05.2022).
6. Алексєєв С. С. Теорія права : підручник. Москва : БЕК, 1995. 320 с. URL: <http://kursach.com/biblio/0010010/000.htm> (дата звернення: 15.05.2022).
7. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1665.html> (дата звернення: 15.05.2022).
8. Цвік М. В., Петришин О. В. Загальна теорія держави і права : підручник. Харків : «Право», 2009. 584 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009/TEorijaDerjav_2009.pdf (дата звернення: 15.05.2022).
9. Корунчак Л. А. Нормативно-правовий акт: синергетичний аспект. *Юридичний бюлетень*. 2018. № 8. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/8_2018/9.pdf (дата звернення: 15.05.2022).
10. Про затвердження нормативної грошової оцінки земель міста Дніпра : Рішення Дніпровської міської ради 7 скликання № 12/57 від 20 трав. 2020 р. URL: https://dniprorada.gov.ua/upload/editor/12_57.PDF (дата звернення: 15.05.2022).
11. «Про місцеве самоврядування» : Закон України від 11 лют. 2014 р. від 21 трав. 1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
12. Кузнецов А. О. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування: теоретичний аспект. *Державне будівництво*. 2011. № 1. URL: <https://bit.ly/3PxyvLv> (дата звернення: 15.05.2022).
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування) від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009: Рішення Конституційного Суду України / Конституційний Суд України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
14. Нечитайленко А. О. Правотворча діяльність органів місцевого самоврядування та деякі шляхи її удосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 6. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2014/9.pdf (дата звернення: 15.05.2022).
15. Нормотворчість місцевого самоврядування. *Центр законопроектних студій* : веб-сайт. URL: <http://lawdrafting.org/normotvorchist-mistseвого-samovryaduvannya/> (дата звернення: 15.05.2022).
16. Концепція переходу Української РСР до ринкової економіки: Концепція від 01 лис. 1990 р. № n0001460-90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001460-90#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
17. Літвінов О. В. Здійснення державної регуляторної політики органами місцевого самоврядування : підручник. Дніпропетровськ : Моноліт, 2012. 100 с. URL: https://issuu.com/lrf_ua/docs/rol-2012-7-5 (дата звернення: 15.05.2022).
18. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 вер. 2003 р. № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
19. Методичні рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо повноважень в частині проведення регіонального регуляторного перегляду. *Державна регуляторна служба України* : веб-сайт. URL: <https://www.drs.gov.ua/deregulation/metodychni-rekomendatsiyi-dlya-organiv-mistseвого-samovryaduvannya-shhodo-povnovazhen-v-chastyni-provedennya-regionalnogo-regulyatornogo-pereglyadu/> (дата звернення: 15.05.2022).
20. Про затвердження Положення про оренду майна територіальної громади міста Києва : рішення від 21 квітня 2015 року № 415/1280 / Київська міська рада III сесія VII скликання. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MR150642> (дата звернення: 15.05.2022).
21. Які документи з управління активами ОТГ є регуляторними актами? *Децентралізація дає можливості* : веб-сайт. URL: https://decentralization.gov.ua/news/12648#_ftn1 (дата звернення: 15.05.2022).
22. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 вер. 2003 р. № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
23. Борбунюк О. О. Регуляторні акти як різновид нормативно-правових актів. *Форум права*. 2013. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index (дата звернення: 15.05.2022).
24. Федун А. Д. Історія розвитку правового регулювання землеоціночних робіт на території України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 16. Том 2. URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc16/part_2/17.pdf (дата звернення: 15.05.2022).
25. Про оцінку земель : Закон України від 11 груд. 2003 р. № 1378-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15/ed20220609#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
26. Технічна документація з нормативної грошової оцінки земель села Залав'є Теробовлянського району Тернопільської області: технічна документація з нормативної грошової оцінки земель / Державне підприємство «Тернопільський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою». URL: <https://terebotg.in.ua/wp-content/uploads/2020/05/Zalavye.pdf> (дата звернення: 15.05.2022).
27. Білозьоров Є. В. та ін. Теорія держави та права : підручник. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/tdp-new/index.html> (дата звернення: 15.05.2022).